

OCJENJIVANJE GRUPNOG RADA

Bahar Kerimova

Azerbajdžan

Primljeno 26. svibnja 2004.

Polazeći od pretpostavke da je grupni rad jedna od često korištenih strategija interaktivnog učenja autorica, na iskustvu vođenja velikog broja radionica, raspravlja pitanje: kako je moguće ocijeniti učenika kad je uključen u grupni rad?

U tekstu se pokazuje kako se nasuprot tradicionalnom načinu ocjenjivanja mogu, u suradnji s učenicima, izgraditi uspješne metode vrednovanja rada učenika i procjena postignutog uspjeha u uvjetima grupnog rada.

Ključne riječi: evaluacija, grupni rad, ocjenjivanje

Jedna od najkorištenijih strategija interaktivnog učenja je grupni rad. Njezina popularnost proizlazi iz činjenice da pruža široku lepezu mogućnosti primjene: omogućava učenicima da prođu daleko više sadržaja nego što je to moguće tradicionalnom nastavom, aktivno uključuje sve učenike u razredu, omogućava učitelju da, ovisno o sposobnostima, svakoj grupi zada adekvatan zadatak, itd.

U mom iskustvu – koje se zasniva na vođenju više od 35 radionica o interaktivnim metodama poučavanja unutar projekta »Čitanje i pisanje za kritičko mišljenje« (Institut Otvoreno društvo – Azerbajdžan), »Metode aktivnog učenja« (UNICEF) te »Obrazovna reforma« (Svjetska banka i Ministarstvo obrazovanja Azerbajdžana), koje su uključile više od 400 učitelja srednjih škola i institucija za obrazovanje učitelja – većina učitelja suočava se s problemima strategija grupnog učenja. Jedno je od najčešćih i najozbiljnijih pitanja: kako je moguće ocijeniti učenika kad je uključen u grupni rad?

Svaka aktivnost koja pretpostavlja napredovanje zahtijeva neki oblik evaluacije, a primarna aktivnost svakog učenika je, dakako, učenje. Prema tome, evaluacija je vitalna komponenta doslovce svakog obrazovnog modela.

Budući da pojam evaluacije pretpostavlja vrlo širok koncept, uključujući i proces učenja i njegove rezultate, ona sadrži mnoge oblike:

1. Kvantitativna procjena (uglavnom podrazumijeva mjerenje dobivenih/stečenih informacija)
 - a. ocjena koju daje učitelj ili
 - b. rezultat numeričkog testa
2. Kvalitativna procjena
 - a. verbalni opis procesa i rezultata rada ili
 - b. subjektivna (emocionalna) reakcija.

Kako je moguće vidjeti iz navedenih alternativa, evaluacija nije jednostavno pitanje ocjena. Svaki učitelj mora donijeti vlastitu odluku o tome što je važnije:

- evaluacija samog procesa učenja, s ciljem poučavanja svakog učenika vještini samoevaluacije, tako da sami mogu prepoznati dobre i loše strane u svojem vlastitom radu i spoznati na koji ga način mogu unaprijediti ili
- davati svakodnevno ocjene zasnovane isključivo na osnovi informacije koju je učenik stekao i može je reproducirati.

Mnogi učitelji izabiru prvo, budući da uistinu žele kod učenika razviti želju za učenjem i interes za istraživačkim pristupom u učenju. Ipak, ovaj izbor donosi sa sobom i izvjesne neželjene poteškoće, posebice:

- »Teško je napraviti evaluaciju i ocijeniti znanje učenika kada su u pitanju sadržaji koji nemaju samo jedan točan odgovor« (Zair-Bek, 2001, p.41).
- Predmet evaluacije se promijenio: »Rezultat rada učenika ... postao je manje važan nego sam proces učenja ... (i.e.) od načina na koje dijete razmišlja i objašnjava« (Zair-Bek, 2001, p.41).
- Tradicionalni način ocjenjivanja bavi se samo znanjem učenika. U procesu grupnog rada učenici ne stječu samo znanje već razvijaju relevantne vještine i sposobnosti. Tradicionalno ocjenjivanje ne omogućava adekvatnu evaluaciju tih elemenata i zbog toga ne može dati učeniku nikakvu povratnu informaciju pomoću koje bi unaprijedio svoj razvoj u tim područjima.
- U procjenjivanju grupnog rada učenici moraju postati jednako-pravni partneri učitelju i preuzeti odgovornost za vlastita postignuća te naučiti kako da procjenjuju vlastiti rad.

Za vrijeme radionica koje sam vodila često sam bila zburnjena tvrdnjama učitelja da ne postoji nikakav način ocjenjivanja učenika u procesu grupnog rada. Redala su se pitanja:

- Zar je uopće moguće napraviti evaluaciju grupnog rada, a ako jest, je li to moguće učiniti objektivno?
- Kako može učitelj dati ocjenu za grupni rad?
- Kako učitelj može ocijeniti grupni rad ako je samo dvoje ili troje učenika napravilo cijeli posao, a ostali ništa?
- Ako je grupa dobro obavila zadatak, a neki članovi grupe vrlo su slabi učenici, kako raspodijeliti ocjene članovima grupe?

Kao nastavnik Interdisciplinarnih studija (tečaj koji proučava filozofske kategorije i zakone zajedničke svim znanostima), u svom radu sam se i sama suočila s problemom evaluacije grupnog rada. U ovom članku nudim mogućnost koju sam razvila u suradnji s mojim studentima šeste godine. Nastojala sam kod njih razviti sposobnost procjene vlastitog rada kao i rada suučenika za vrijeme grupnih aktivnosti.

Razvijanje metode evaluacije

Na prvom satu objasnila sam studentima da ćemo ponekad primjenjivati metodu grupnog rada. Raspravljali smo tada o razložnosti grupnog rada i o tome što bi u primjeni moglo biti poželjno. Zatim sam im postavila pitanje: »Što mislite – trebamo li evaluirati grupni rad?«

Budući da su odgovorili potvrdno upitala sam ih zatim što smatraju da treba učiniti.

Studenti: *Je li grupa radila dobro ili loše?*

Nastavnik: *Što podrazumijevate pod dobro ili loše? Kako da to definiramo? Na čemu da gradimo procjenu?*

Studenti: *Recimo jedna grupa jest, a druga nije završila zadatak.*

Nastavnik: *Što još?*

Studenti: *Jesu li članovi grupe radili zajedno?*

Tada smo zajedno počeli na ploči kreirati listu kriterija za evaluaciju. Uzevši u obzir sve njihove sugestije, zaključili smo sljedećim kriterijima: *originalnost ideja, ideje koje je grupa davala izvjestitelju; uočavanje pogrešaka u izvještavanju drugih grupa.*

Zatražila sam ih da promisle o eventualnim dodatnim kriterijima te su dodali:

- završavanje zadatka na vrijeme
- ponašanje grupe

Odlučili smo da *ponašanje* uključuje tiho govorenje umjesto vikanja, neuznemiravanje drugih grupa itd.

Pridržavajući se ovih kriterija napravili smo listu za evaluaciju grupnog rada (tablica 1).

Kad je grupa dobila svoj zadatak i počela raditi, obilazila sam oko stolova popunjavajući svoju vlastitu evaluacijsku listu. Usporedno sam ohrabivala studente koji su dobro radili zajedno primjenjujući uspostavljena pravila ponašanja. Na listi napisanoj na ploči dodavala sam (do tada je sadržavala samo kategorije *ponašanje* i *suradnja*) kriterije.

Kad su grupe izvještavale, od ostalih se nije očekivalo samo pasivno slušanje već i postavljanje pitanja, ispravljanje pogrešaka te dodavanje informacija. U toj fazi dodali smo i ostale kriterije na listu. (Svaka je grupa tako dobila još nekoliko pluseva.)

Kad je izvještavanje grupa bilo završeno, upitala sam studente:

»Što mislite – tko je danas postavio najviše pitanja? Tko je dodao najbolje komentare? Tko je ispravio neke tuđe pogreške?« Kako su studenti imenovali pojedine kolege, mogla sam objektivno dodati posebne pluseve onima koji su najviše doprinijeli.

Tablica 1

Evalvacija grupe	Korišteni materijal	Originalnost ideja	Dodatan doprinos	Ponašanje	Suradnja	Ukupni rezultat
I.	+	+	+++	+	++	8
II.	+	++	++	+++	+++	11
III.		+	+	++	++++	8
IV.	+	+	++	+++	++	9

Rezultati dobiveni primjenom liste za evaluaciju

Zapravo je vrlo teško organizirati grupu tako da svi studenti aktivno sudjeluju u radu. Nadalje, studentima nije lako naučiti izvršiti objektivnu evaluaciju samih sebe i svojih kolega. Sama sam se susretala sa svim tim problemima u vlastitom radu, ali nekako sam uspijevala prebroditi teškoće primjenjujući opisanu metodu. Smatrala sam da sam s njom uistinu postigla uspjeh tada kad su studenti prestali dolaziti nakon nastave i pitati me koju su ocjenu danas dobili i zašto.

Zapravo, studenti više uopće nemaju potrebu da dolaze s takvim pitanjima kad primjenjujemo grupni rad. Neki kolege iz SAD koji su prisustvovali takvoj nastavi upitali su me: »Kako postićete da rade tako neovisno o vama? Oni vas uopće ne gledaju dok izvještavaju cijeloj grupi. Samo slušaju jedni druge, postavljaju pitanja i jedni drugima ispravljaju pogreške!«

Odgovorila sam da je to stoga što studentima uvijek kažem: »Zamislite da ja uopće nisam ovdje. Vi ste nastavnici i vi ćete ocjenjivati jedni druge.« Po mojem mišljenju, najvažnija stvar koju mogu naučiti svoje studente jest kako učiti i generirati entuzijazam za proces učenja objektivno ga procjenjujući.

Zaključno, ovdje je pregled naše procedure za evaluaciju grupnog rada:

- 1. Razvitak kriterija za evaluaciju u suradnji sa studentima**
- 2. Sastavljanje liste koja uključuje te kriterije**
- 3. Evaluacija učinjenoga**

I nastavnik i studenti provode stalnu evaluaciju koristeći listu. Ona može biti nadopunjena uključivanjem i znakova *plus* (+) i *minus* (-); ili možete odlučiti izbjegavati negativne znakove te se fokusirati samo na pozitivne znakove (+).

(Upamtite da se kriteriji za ponašanje i suradnja odnose na rad unutar grupe i mogu se evaluirati za vrijeme rada; dok će se korišteni materijal i originalnost odnositi na izvještavanje. Nastavnik i studenti zajedno rade na popunjavanju svih segmenata liste.)

4. Završno ocjenjivanje

Na temelju popunjene liste, nastavnik i studenti zajedno odlučuju koju ocjenu svaka grupa treba dobiti. Nastavnik traži od studenata da objasne svoje odluke. Ukoliko je potrebno, posebice ako se studenti tek upućuju u ovu proceduru, nastavnik treba usmjeriti njihovu pažnju na značajne događaje i ključne momente koje su možda previdjeli.

5. Diskutiranje rezultata

Studenti trebaju prodiskutirati svaki aspekt svojih aktivnosti koji bi mogao imati utjecaja u budućem radu, npr.

- sposobnosti svake grupe
- poteškoće s kojima su se susreli
- razrješavanje tih poteškoća

Moguće je, dakako, da i sam nastavnik bez komentara studenata koristi ovakvu tablicu za evaluaciju. Tada je nužno da nastavnik objasni razloge za svaki plus ili minus u tablici. Zbog nekoliko razloga bolje je odmah uključiti studente:

1. Nastavnik razrješava pitanje objektivnosti u ocjenjivanju, a istovremeno studenti uz pomoć svojih kolega sami sebe ocjenjuju. Kriteriji su bili unaprijed zajednički uspostavljeni. Pojedini student, ostali studenti i nastavnik zajednički dijele odgovornost za proces ocjenjivanja, osiguravajući pravedno i objektivno ocjenjivanje onoga što je svatko pojedinačno naučio.
2. Student razvija vještine potrebne za objektivnu evaluaciju. Te vještine će im u budućnosti biti izuzetno korisne u ocjenjivanju drugih fenomena, kao što su situacije u radu i raznim društvenim situacijama. Studenti shvaćaju da svaka evaluacija mora biti utemeljena na specifičnim kriterijima. Što su precizniji i adekvatniji kriteriji, to je i procjena objektivnija. Sam proces donošenja kriterija za procjenjivanje razvija također i sposobnost kritičkog mišljenja studenata.

Što su sveukupne prednosti opisanog procesa evaluacije?

1. Evaluacija kao stalan proces vođen tijekom cijelog vremena nastave, pomaže da ništa ne prođe nezapaženo, ništa ne bude prevideno, da ništa na kraju sata, u trenutku kada treba odrediti ocjene, ne bude zaboravljeno.
2. Lista za evaluaciju osigurava vidljivu sliku postignuća studenata i ohrabruje ih da određuju svoje aktivnosti te im omogućuje da utječu na vlastite ocjene tijekom nastave. Dajući jasnu sliku o sposobnostima svake grupe, lista također potiče zdravi natjecateljski duh među studentima.
3. Uzimajući u obzir originalnost i dodatne doprinose, ovaj način evaluacije ohrabruje studente da nauče koliko je god moguće o zadanoj temi, da istražuju informacije koje nitko drugi nije zamijetio, postavljaju zanimljiva pitanja, iskazuju svoje sposobnosti, te da kreativno pristupe zadanoj temi. Drugim riječima rečeno, motivira ih da se sami obrazuju.
4. Budući da je proces evaluacije transparentan studenti neće biti nepovjerljivi prema kriterijima i rezultatima.
5. Proces razvija neovisnost kod studenata.
6. Budući da obuhvaća različite aspekte rada studenata, ovaj oblik evaluacije unaprjeđuje samopoštovanje. Svaki će student pronaći barem jedno područje u kojem se osjeća kompetentnim i uspješnim. Pozitivna slika o sebi kod studenta je važan motivacijski faktor učenja.

7. Studentima se daje prilika da unaprijede svoj rad, na temelju diskusije s kolegama o problemima i kako se s tim problemima nositi.
8. Studenti razvijaju suradničke vještine.
9. Studenti razvijaju komunikacijske vještine i uspostavljaju neposrednije odnose s kolegama.
10. Studenti uče kako voditi argumentiranu raspravu i doći do odluke zasnovane na dokazima.
11. Studenti razvijaju vještine opservacije.
12. Studenti razvijaju osjećaj odgovornosti.

Ocjenjivanje grupnog rada ne mora nužno uključivati i upisivanje ocjena u imenik. Učitelj može samo upisivati relevantne informacije u svoju bilježnicu. Te informacije onda moraju biti uključene u odlučivanje o ocjeni na kraju semestra. Učenici će vrlo brzo shvatiti da ne uče samo za ocjenu; da petice nisu jedina nagrada koju učenje može ponuditi.

Ukoliko količina rada u grupi nije izbalansirana – neki učenici rade, a neki ne – učitelj može dati ocjenu – u rubrici suradnja na listi. Ta ocjena će se odnositi na ocjenu rada grupe kao cjeline. Nakon takvog iskustva učenici će sigurno voditi brigu o tome kako je posao distribuiran unutar grupe i imaju li svi podjednaka zaduženja.

Učitelj se ne treba brinuti ukoliko grupa koja uključuje i relativno slabije učenike dobije dobru ocjenu rada i zapravo dobije jednako visoke ocjene kao i grupa sastavljena od boljih učenika, zato što:

- Grupni rad često otkriva sakrivene talente slabijih učenika. Kao rezultat, oni mogu postati aktivni sudionici procesa učenja a ne samo pasivni promatrači.
- Slabiji učenici istinski zaslužuju tu bolju ocjenu, budući da su je stekli u specijalnoj situaciji.
- Ovakva situacija pomaže podizanju samopoštovanja slabijih učenika. Niska razina samopoštovanja vrlo je poznat problem slabijih učenika i doprinosi njihovim poteškoćama u akademskom smislu te smanjuje njihovu motivaciju za učenje.

Ocjene za grupni rad ne trebaju biti upisivane u imenik, ali bez obzira na to mogu ohrabrivati interes učenika za buduća istraživanja. Ukoliko učitelj ima obavezu upisivanja ocjena može upitati svaku grupu koji je član zaslužio peticu za rad toga dana te da svoju odluku potkrijepe dokazima.

Vratimo se sad onim seminarima na kojima su zbunjeni učitelji iskazivali svoje sumnje u mogućnost ocjenjivanja grupnog rada. Kako bih

jasno prikazala razne moguće pristupe njihovim problemima, uz pomoć sudionika seminara konstruirala sam listu kriterija evaluacije – isto kao što bih to učinila na satu sa svojim studentima – i tijekom seminara vodila sam evaluaciju njihovog grupnog rada. Istodobno sam zapisivala bilješke i zapažanja koja su se ticala svakog pojedinog sudionika te sam ih upisivala u listu (tablica 2).

Tablica 2

Individualna evaluacija							
IME	Inicijativa (davanje ideja)	Suradnja	Originalnost ideja	Postavljena pitanja	Odgovori na pitanja	Vještina slušanja	Ukupni rezultat
Leila	+		+	+	+	+	5
Samir		+	+	+	++		5

Sudionici seminara završili su ocjenjivanje različitih grupa te smo zajedno izvršili evaluaciju njihovog grupnog rada. Tada smo usporedili tablicu evaluacije grupe s tablicom individualne evaluacijom koju sam načinila. Sudionici su ustanovili da je ocjena grupnog rada, koju su sami izvršili, donijela uglavnom iste rezultate kao i moja individualna evaluacija. Nakon toga sam postavila pitanje: »Što sad mislite? Je li moguće objektivno procijeniti grupni rad, a istodobno provesti i individualno ocjenjivanje?«

Sada su njihovi odgovori bili mnogo pozitivniji: »Vrlo je jednostavno napraviti i primijeniti listu i dobiti objektivnu evaluaciju.« »Ovakav način ocjenjivanja potiče studente na sudjelovanje u procesu i podjelu odgovornosti za ocjenjivanje.« »Lista za grupno ocjenjivanje pomogla nam je razabrati mogućnosti koje pruža grupni rad!« »Lista omogućava nastavniku da shvati obrazovni cilj ovog seminara.«

Ova tehnika ocjenjivanja, prema mojem mišljenju, pruža jednu mogućnost – no, ne i jedinu – ojačati učinak interaktivnog učenja. Moje mišljenje podržava i velik broj učitelja koji su uspješno koristili ovu tehniku u vlastitoj nastavničkoj praksi.

Literatura

Zair-Bek, S. (2001) *To mark or not to mark: That is the question*. Thinking Classroom 4, 41–44.

Bahar Kerimova voditeljica je seminara i potvrditeljica u projektu »Čitanje i pisanje za kritičko mišljenje« i nastavnica na Scholarly-Practical Development Center, institutu za obrazovanje nastavnika pri Državnom sveučilištu u Bakuu, Azerbajdžan. e-mail: bkerimova@osi-az.org.

Ovdje objavljeni rad preveden je iz Thinking Classroom – Volumes 5, Number 2, April 2004; International Reading Association – može se dobiti u Forumu za slobodu odgoja, Zagreb, Kralja Držislava 12

Prevela: **Vesna M. Puhovski**

GROUP WORK EVALUATION

Bahar Kerimova

Presupposing that group work is one of the frequently used strategies of interactive learning, the author – based on her experience of leading a large number of workshops – poses the question: how is it possible to evaluate the work of a student when she/he is involved in group work?

Contrary to the traditional way of evaluation, this paper shows that, in collaboration with students, successful methods of both student work and achieved success in group work evaluation can indeed be developed.

Key words: evaluation, group work, marking